

РЕЦЕНЗІЯ

на дисертаційну розвідку

Лілії Олександрівни Кравець

«ЕВОЛЮЦІЯ ФУНКЦІЙ БІБЛІОТЕК

В УМОВАХ СУСПІЛЬНИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ»

поданої на здобуття ступеня доктора філософії

у галузі знань 02 «Культура і мистецтво»

зі спеціальності 029 «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа»

Актуальність теми дисертаційної роботи зумовлена глибокими змінами, які відбуваються в інформаційному, соціальному, культурному та технологічному середовищі. У ХХІ ст. бібліотеки перестають бути традиційними книгосховищами – вони трансформуються у відкриті інформаційні, освітні, культурні, комунікативні та інноваційні простори. Суспільні трансформації, зокрема цифровізація, глобалізація, урбанізація, активізація громадянського суспільства, розвиток знаннєвої економіки, нові освітні парадигми та кризи (економічні, соціальні та ін.), вимагають від бібліотек гнучкості, здатності до адаптації та інноваційної діяльності. Бібліотеки виступають як агенти змін – підтримують цифрову грамотність, сприяють інклюзії, культурному діалогу, збереженню національної ідентичності, слугують платформами для громадських ініціатив. Дослідження еволюції функцій бібліотек дозволяє не лише проаналізувати зміни, що відбуваються, а й визначити нові напрями стратегічного розвитку бібліотечної справи, що є особливо важливим в умовах сучасних викликів.

Актуальність обраної теми підтверджується й тим, що у сучасній історіографії відсутнє комплексне дослідження з проблеми еволюції функцій бібліотек в умовах суспільних трансформацій.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації є вагомим, оскільки

ґрунтується на комплексному аналізі міждисциплінарних джерел, порівнянні історичних етапів розвитку бібліотек та вивченні сучасних тенденцій у галузі інформаційних технологій, соціології, культурології та менеджменту. Дисертаційна розвідка Л.О. Кравець є самостійним науковим дослідженням у якому комплексно вивчено передумови, основні тенденції і закономірності еволюції функцій бібліотек в умовах суспільних трансформацій.

Висновки дослідження підкріплені емпіричними спостереженнями, практикою модернізації бібліотечних установ в Україні, а також результатами впровадження інноваційних моделей діяльності бібліотек – таких як відкриті простори, цифрові сервіси, медіаосвітні програми, співпраця з громадами. Рекомендації мають прикладний характер і спрямовані на оновлення функціонального профілю бібліотек відповідно до запитів інформаційного суспільства, зокрема щодо розширення просвітницької, комунікативної, інноваційної та соціальної місії бібліотек та є корисними для бібліотечних фахівців, керівників установ культури, освітніх закладів та органів місцевого самоврядування.

Для успішного розв'язання дослідницьких завдань у роботі використано комплекс принципів наукового пізнання – об'єктивізм, системність, цілісність, комплексність, багатофакторність, що дозволяють урахувати основні аспекти соціокультурного поступу теоретико-методологічних та науково-організаційних засад означеної проблеми. Застосування сукупності загальнонаукових підходів у науковій розвідці забезпечило можливість осягнути та проаналізувати об'єкт і предмет дослідження, науково осмислити теоретико-методичні й організаційні парадигми дисертаційної проблеми

Обґрунтованість та достовірність сформульованих у дисертаційній роботі основних положень не викликає сумнівів і заперечень, що переконливо підтверджуються численними фактами, ретельним аналізом та низкою покликань на джерельну базу дослідження.

Наукова новизна дослідження визначається тим, що робота є першим в українській історіографії, комплексним дослідженням та об'єктивним

висвітленням теоретико-методологічних і науково-організаційних засад еволюції функцій бібліотек в умовах суспільних трансформацій.

Дисертанткою вперше комплексно розглянуто і проаналізовано теоретичне підґрунтя для зміцнення сталості розвитку бібліотечного соціального інституту в умовах посилення прогресивних та регресивних суспільних трансформацій; обґрунтовано закономірність прискорення темпів диверсифікації функцій українських бібліотек під впливом кардинальних суспільних трансформацій як адаптаційний механізм забезпечення сталого розвитку у довгостроковій перспективі; удосконалено терміносистему досліджуваної теми; визначено вектори диверсифікації прагматичних функцій публічних бібліотек України в умовах соціальних потрясінь; виявлено вектори диверсифікації наукових та університетських бібліотек України.

На думку рецензентки, у роботі уточнено понятійно-категоріальний апарат щодо функцій бібліотек, з урахуванням новітніх суспільних викликів, таких як діджиталізація, глобальні кризи, зміни освітніх парадигм і потреб громад; обґрунтовано роль бібліотек як активних суб'єктів соціальних змін, здатних ініціювати розвиток громад, підтримувати соціальну згуртованість, критичне мислення, інклюзію та цифрову грамотність; здійснено спробу узагальнити досвід трансформації функцій бібліотек в українському контексті в умовах війни, посткризового відновлення та інтеграції в європейський культурно-інформаційний простір.

Рецензоване дослідження розширює наукове уявлення про бібліотеку як динамічну, адаптивну інституцію, яка трансформується разом із суспільством і відповідає на його актуальні потреби.

Практичне значення роботи полягає у можливості застосування його результатів для удосконалення діяльності бібліотечних установ в умовах змін, притаманних сучасному суспільству. Основні напрями практичного значення дисертаційної роботи, на думку рецензентки, відображаються аспектах, як: результати роботи можуть бути використані для розроблення та впровадження нових форм і методів обслуговування користувачів, що відповідають вимогам

цифрової доби, у тому числі електронні ресурси, мультимедійні сервіси, дистанційне обслуговування; дослідження сприяє формуванню нових професійних компетентностей бібліотекарів, орієнтованих на управління змінами, медіаграмотність, комунікацію з громадою, проєктну діяльність; рекомендації дослідження спрямовані на посилення ролі бібліотек як відкритих майданчиків для громадського діалогу, творчості, освіти й соціальної інтеграції.

Відтак, практичне значення роботи виявляється в її спроможності впливати на ефективність функціонування бібліотек у сучасних умовах та формувати вектор подальшого розвитку. Матеріали дисертаційної роботи Л.О. Кравець можуть бути використані в освітньому процесі, зокрема у закладах вищої освіти при викладанні широкого спектру освітніх компонент зі спеціальності 029 «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа» та спеціальності В 13 «Бібліотечна, інформаційна та архівна справа».

Повнота викладення наукових положень, висновків і результатів в опублікованих працях. Дисертаційна робота виконана Л.О. Кравець особисто, містить наукові положення та науково обґрунтовані теоретичні і практичні результати, які висвітлено у 12 публікаціях, із них – 4 статті у виданнях, включених до переліку наукових фахових видань України, 8 публікацій у збірниках тез доповідей на міжнародних та всеукраїнських конференціях. Наукові публікації відповідають вимогам п. 8 Порядку присудження ступеню доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеню доктора філософії, затвердженого Постановою № 44 Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. (із змінами, внесеними згідно з Постановою Кабінету Міністрів України № 502 від 19.05.2023).

Зауваження. У цілому позитивно оцінюючи дисертаційну роботу Л.О. Кравець, її актуальність, наукову новизну та практичне значення отриманих результатів, вибір методологічних підходів, історіографічної та джерельної бази, варто зазначити про деякі дискусійні положення та

зауваження, а саме: робота виграла б від глибшого порівняльного аналізу змін функцій бібліотек в інших країнах, що сприяло б виявленню загальних тенденції та унікальних українських особливостей; деякі розділи мають тематичне перетинання; варто уточнити логіку переходів між розділами; текстові огріхи, скажімо: с. 28, речення «Сучасні бібліотеки як об'єкти соціокультурної діяльності країни в цілому та регіону і громади зокрема діють у реальному та віртуальному бібліотечно-комунікативному просторі» потребує перевірки на правила пунктуації; варто позбутись тавтологій у тексті: с. 42 «було прийнято», с. 59 – «доцільним буде», с. 69 – «була здійснена», с. 137 – «було підготовлено» і т.д. і т.п; с. 101 – В. Горов на В. Горовий та ін. синтаксичні, орфографічні і пунктуаційні огріхи.

Висловлені дискусійні положення не впливають на загальні висновки рецензентки про успішно виконану дисертаційну роботу, а скоріше є побажаннями у майбутніх наукових звітах Л.О. Кравець.

Відповідність дисертації встановленим вимогам. Дисертація цілком відповідає встановленим вимогам оформлення дисертацій, затвердженим наказом Міністерства освіти і науки України від 12 січня 2017 р. № 40 (із змінами, внесеними згідно з Наказом Міністерства освіти і науки України № 759 від 31.05.2019). Порухень академічної доброчесності не виявлено.

Загальний висновок. Дисертаційна робота Лілії Олександрівни Кравець «ЕВОЛЮЦІЯ ФУНКЦІЙ БІБЛІОТЕК В УМОВАХ СУСПІЛЬНИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ» поданої на здобуття ступеня доктора філософії у галузі знань 02 «Культура і мистецтво» зі спеціальності 029 «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа» є актуальним за проблематикою, закінченим, самостійним дослідженням, результати якого достовірні та містять наукову новизну.

На підставі здійсненого аналізу варто стверджувати, що дисертаційна розвідка Л.О. Кравець відповідає спеціальності 029 «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа» та вимогам «Порядку присудження ступеню доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради

закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеню доктора філософії», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44 (із змінами, внесеними згідно з Постановою Кабінету Міністрів України № 502 від 19.05.2023).

Рецензент:

**докторка історичних наук, професорка,
Київський національний університет
культури і мистецтв**

Галина САЛАТА

